

DRIEKONINGENZINGEN EN –OPTOCHTEN TE 's-HERTOGENBOSCH

Verantwoording

In het kader van een vraag van de Stichting Intocht Driekoningen 's-Hertogenbosch heeft ondergetekende een onderzoek gedaan naar het Driekoningenzingen in 's-Hertogenbosch en dan vooral met de focus op het ontstaan en historie van de Driekoningentochten. Het onderzoek is gebaseerd op literatuur en kranten waaronder de krantenknipsels bij het Stadsarchief en via Delpher. Dat laatste uitsluitend in kranten die te 's-Hertogenbosch werden uitgegeven en voorzover deze kranten via Delpher toegankelijk zijn gemaakt, namelijk tot ca. 1950. Er is geen onderzoek gedaan in de stedelijke archieven als gevolg van het feit dat deze tijdelijk niet beschikbaar waren doordat het er een verhuizing plaatsvond naar een vernieuwde huisvesting (Groot Tuighuis). Het is mij niet gelukt om inzage te krijgen in het archief van de Stichting zelf. Hieronder is in een aantal hoofdstukjes de vroegste historie samengevat. Vanaf 1918 is een jaarlijkse opsomming van de belangrijkste feiten weergegeven. Het onderzoek eindigt in het jaar van de oprichting van de huidige Stichting Intocht Driekoningen 's-Hertogenbosch 1993. Verdere info zou uit dat archief moeten kunnen komen. De onderstrepingen duiden erop dat dit de eerste keer van vermelding is.

Middeleeuwen

Het 'Driekoningenzingen' door de jeugd en volwassenen, verkleed als koningen waarvan minstens één zwartgeschminkte, met lampions of andersoortige lichtjes en soms voorzien van een al dan niet draaiende ster is, volgens diverse bronnen, al een eeuwenoude traditie in o.a. 's-Hertogenbosch. Concrete gegevens over de vroegste Bossche jaren zijn tot heden niet gevonden. Aan de Hooge Steenweg stond een huis dat in 1729 'De Driekoningen' (Sasse van IJsselt, D12. Later 'restaurant Lohengrin') werd genoemd, zo was er ook een huis met die naam in de Hinthamerstraat (PNHC 07-12-1857 bekendmaking). Gezien de ligging binnen de oudste stadsmuren zal zeker de eerste naam wellicht al in die vroege jaren van de late Middeleeuwen daaraan gegeven zijn.

Generaliteitsperiode

Na 1629 trachtten de Hervormde bestuurders van de stad de 'paepsche stoutigheden' zoals deze tradities werden genoemd, uit te roeien, toch stak het steeds weer de kop op.

Op 29 December 1745 decreteerde de Magistraat van 's-Hertogenbosch:

Alsoo aan mijn Heeren den Hoogschout en Schepenen der Hoofdstad 's-Hertogenbosch is voorgekomen, dat op den dag van de soogenaamde Driekoningen en ook eenige dagen te vooren en daarna, niet alleen jongens en kinderen

maar ook Driekoningen 4 volwassen personen, mitsgaders vreemdelingen, alhier niet thuyt hoorende, binnen deese stad des avonds met verlichte machines, representeerende starren, langs de straeten en aan de huizen gaan singen en bedelen, en dat onder die personen sig doorgaans een of meerdere bevinden, die gedeguisseert en zwart gemaect zijn; endat deselve aldus baldadig of moedwilligheden begaande, veeltijts niet kunnen worden gekent. Verbieden; van op den dag van de soogenaamde Driekoningen, ook te vooren of daarna, met geillumineerde starren of andersints langs de straeten of aan de huizen te gaan singen of bedelen, aan te kloppen of te bellen. En dat niet alleen de dragers van de starren, hetzij deselve gedeguisseert zijn of niet, maar ook de zangers en degeene die deselve accompaneeren, daarover sullen verbeuren ieder eene boete van drie gulden, ten behoeve van den Heere Hoogschout. Ende dat daarenboven deese omloopers met starren, ingevallende deselve van buijten binnen deese stad gekomen sijn, alsnog den tijt van acht daagen in de gevangenis te water en te brood sullen worden gestelt.

In een publicatie van 1785, waarin een drietal verboden wordt genoemd met betrekking tot oude tradities waaronder het afsteken van vuurwerk tijdens Nieuwjaar en enige gewoontes, zoals het vermommen, gedurende de Vastenavond staat.

WAARSCHOUWING.

LZOO aan HOOGSCHOUT en SCHEPENEN der Hoofd-stadt 'sHER-
TOGENBOSCH is voorgekomen:

A Eerstelijc, dat ter gelegenheid van het *Nieuwe-Jaar* veele disordres worden gepleegt door het schieten en afsteecken van Vuurwerken langs de straeten:

Ten tweeden, dat op den dag van de zoogenaamde *drie Koningen*, gelijk ook eenige dagen te voren en daar na, niet alleen Jongens en Kinderen, maar ook volwasfde Personen, mitsgaders Vreemdelingen alhier niet t'huys hoorende, binnen deese Stadt des avonds met verlichte Machines, langs de straeten en aan de huizen gaan zingen ende bedelen en dat onder die Personen zich doorgaans een, of meer bevinden, die gedeguisseert en zwart gemaect zijn; En dat deselve aldus baldadig-, of moedwilligheden, begaande, veeltijds niet kunnen worden gekent:

Ten derden, dat van gelijke, tijde van de zoogenaamde *Vasten-avond* en ook eenige dagen te voren, niet alleen Jongens en Kinderen, maar ook volwasfde Personen in ongewoone en gedeguisseerde Klederen, mede met Mom-aangezichten, om in hun wezen niet bekend te zijn, langs straat loopen en veeltijds op eene insolente wijze de huizen indringen tegens wil ende dank van de bewoonders.

ZOO IS 'T, dat HOOGSCHOUT en SCHEPENEN, tegen zoodanige ongeregeltheden willende voorzien, een iegelijk bij deezen wel ernstelijc verbieden:

Eerstelijc van op den dag van *Nieuwe-Jaar*, mede te voren, of daar na, zoo op den dag als des avonds en des nachts eenig Schiet-geweer, Stukjes, of Busfen, hoedanig ook genaemd, of eenigerhande Vuurwerken langs de straeten, of voor de huizen en vensters op de gemeene straat uitkomende te schieten; Op poene dat de geene, die zulks overtreden ten behoeve van den Heere Hoogschout zullen verbeuren eene boete van drie gulden, mitsgaders het Schiet-geweer en Vuurwerken bij hun gevonden werdende, welke boete zal kunnen worden geëxecuteert aan het opperste Kleed, en dat de overtreders, op de heete daad achterhaald werdende, voor de voldoening van de voorsz: boete zullen mogen gegijfeld, mitsgaders de Ouders voor hunne Kinderen aansprekelijc wezen: Dat deese boete van drie gulden mede zullen moeten opleggen en betalen de bewoonders, uit wier huizen, of vensters eenig Schiet-geweer in voegen als voor wordt gelost, ten ware nogthands zij den dader, of autheur komen aan te wijzen:

Ten tweeden, van op den dag van de zoogenaamde *drie Koningen*, ook te voren, of daar na, met geene geillumineerde Machines, of anderzints langs de straaten en aan de huizen te gaan zingen, of bedelen, aan te kloppen, of te bellen; En dat niet alleen de Dragers van de geillumineerde Machines, het zij dat deselve gedeguisseert zijn, of niet, maar ook de Zangers en de geene, die deselve accompaneeren, daar over zullen verbeuren ieder eene boete van drie gulden ten behoeve van den Heere Hoogschout, te executeeren, als voor; En dat daar en boven deese Omloopers met geillumineerde Machines, ingevallende deselve van buuten binnen deese Stadt gekomen sijn, al nog den tijt van acht daagen in de gevangenis te water en te brood zullen worden gestelt:

Ten derden, dat niemand, tijde van de zoogenaamde *Vasten-Avond*, ook te voren, of daar na, in gedeguisseerde Klederen, of Mom-aangezichten langs straat zal hebben te gaan, of loopen, en zulks mede op poene van drie gulden, tot laste van een ieder der Kontraventeurs, ten behoeve ende te executeeren als voor: En ingevallende zoodanige gedeguisseerde Personen eenige insolentien, of baldadigheden op straat komen te begaan, of eenige huizen tegens wil van de bewoonders indringen, zullen deselve daar over arbitralijc naar exigentie van zaaken worden gestraft.

Aldus gearresteert bij Schepenen der Hoofd-stadt 's Hertogenbosch den 5 Januarij 1785.

S: ROOSENDAEL J: F: Z: ^m
Ter Ordonnantie van dezelve
ANT: MARTINI

Te 's HERTOGENBOSCH, bij de Weduwe C; A: VIEWS, Stadts-Drukker 1785.

Ten tweeden dat op den dag van de zoogenaamde drie Koningen, gelijk ook eenige dagen te voren en daar na, niet alleen Jongens en Kinderen, maar ook volwasse Personen, mitsgaders Vreemdelingen alhier niet t’huis horende, binnen deeze Stadt des avonds met verlichte Machines, langs de straten en aan de huizen gaan zingen ende bedelen en dat onder die Personen zich doorgaands een, of meer bevinden, die gedeguisseert en zwart gemaakt zijn; En dat dezelve aldus baldadig-, of moedwilligheden, begaande, veeltijds niet kunnen worden gekent:.....ZOO IS ‘T, dat de HOOGSCHOUT en SCHEPENEN, tegen zoodanige ongeregeltheden willende voorzien, een iegelijk bij deezen wel ernstelijk verbieden:....Ten tweeden, van op den dag van de zoogenaamde drie Koningen, ook te voren, of daar na, met geene geillumineerde Machines, of anderszints langs de straten en aan de huizen te gaan zingen, of bedelen, aan te kloppen, of te bellen; En dat niet alleen de Draggers van de geillumineerde Machines, het zij dat dezelve gedeguisseert zijn, of niet , maar ook de Zangers en de geene, die dezelve begeleiden, daar over zullen verbeuren ieder een boete van drie guldens ten behoeve van den Heere Hoogschout, te executeeren, als voor; En dat daar en boven deeze Omloopers met geillumineerde Machines, ingevalle dezelve van buiten binnen deeze Stadt gekomen zijn, al nog den tijd van acht dgen in de gevangenis te water en te brood zullen worden gesteld:

Een van de verantwoordelijkheden voor de strenge aanpak tegen de ‘paepsche stoutigheden’ zou de Bossche schepen Piper zijn geweest. Ik citeer een gedeelte uit het artikel van Henk Bruggeman over deze kwestie uit 2002, op basis van een artikel van J.C.A. Hezemans in 1895 (Taxandria):

Voorwaar geen halve maatregelen; want door middel van dit besluit werd het feest van Driekoningen op straten en pleinen in ‘s-Hertogenbosch onmogelijk gemaakt. De Dienders moesten er op toezien, dat er geen Driekoningen liederen gezongen werden door “Sangers met Starren” vergezeld van verklede en zwart gemaakte personen. Tussen de Dienders en de “Koningen” moet het op zo’n donkere Driekoningen avond wellicht een spel zijn geweest van kat en muis. Maar als iets diep in het volk ingeroest is halen wetten en boeten het er niet gemakkelijk uit. En de Bosschenaren kregen bovendien hulp van een volksdichter, die met een parodie probeerde het zijne er toe bij te dragen om deze eeuwenoude traditie voort te zetten. Het was enerzijds een spotlied op de Dienders, die de opdracht hadden van de Overheid om degenen die hieraan deelnamen te “vatten”. Anderzijds legde het lied een zekere link naar een bepaalde traditie in onze stad welke ook plaats vond op 6 januari. Op deze dag werden alle stadsbedienden bij elkaar geroepen op het Stadhuis. In de hal werden aan hen plechtig de instructies voorgelezen die betrekking hadden op hun beroep en hen eraan herinnerden naar welke voorschriften zij zich te gedragen hadden. Na afloop van deze ceremonie ontvingen de lagere stadsbedienden een nieuwe hoed van de Magistraat ten geschenke. Deze geste van het Stadsbestuur was nadrukkelijk in dit lied verwerkt.. Historici hebben tevergeefs getracht in de Bossche archieven iets terug te vinden omtrent het gratis verstrekken van hoeden op deze dag. Een jaarlijkse uitgave voor zoveel hoeden zou toch zeker niet onopgemerkt blijven. In een toegevoegde noot verklaart de toenmalige stadsarchivaris dhr. H. Ebeling, dat de lezing van Hezenmans een kern van waarheid bevat, echter overgoten met een dosis romantiek. En wat die muis in het zomerhuis er bij deed in dit lied, was ook de redactie van het eerder aangehaalde weekblad niet duidelijk. Wellicht zou het kunnen duiden op een bijzondere gebeurtenis waarbij een zekere Piper betrokken was. Hij was Schepen van de Stad ‘s-Hertogenbosch en woonde in een bijzonder fraai huis aan de Hinthamerstraat.

*Drie Koningen, Drie Koningen
Geef mij unne nieuwe hoed, hoed, hoed.
Want munne ouwe die is versleten
En mun vader die mag ‘t nie weten.
En mun moeder die is nie thuis.
Piep, zeet de muis Al in ‘t zomerhuis.*

Merkwaardig is wel dat dit tot op heden hèt driekoningenlied is dat in ‘s-Hertogenbosch nog het meest wordt gezongen terwijl men zich elders, zoals in Tilburg, bedient van meerdere liedjes.

Na de komst van de Fransen, in 1794, worden diverse, als katholiek bestempelde, tradities, zoals de vastenavondviering, weer meer en meer ter hand genomen. Het lijkt aannemelijk dat dat ook gebeurde met het openbaar Driekoningenzingen. Ofschoon tot op heden ons geen meldingen daarover bekend zijn uit de eerste helft van de 19^e eeuw weten we dat er in de huiselijke sfeer de 'boon' werd getrokken (PNHC 30-01-1877), dat er 'Driekoningenbrood' werd gebakken en, zeker vanaf 1886 de krant op die dag niet verscheen. En natuurlijk werden er die dag missen opgedragen in de katholieke kerken. Overigens gingen op die dag vergaderingen en voorstellingen in de theaters gewoon door, het was immers wel een katholieke feestdag maar niet gevierd als een zondag.

Tengevolge van de Feestdagen van Nieuwjaar en **Driekoningen** zullen in de volgende week de Couranten verschijnen: **Zondagmorgen, Dinsdag- en Donderdag-namiddag.**
Nieuwjaarswenschen worden tot morgen-(Zaterdag)-middag aangenomen.
 DE UITGEVERS.

PNHC 31-12-1881

De Zeeuwsche Bakkerij,
 Vuchterstraat G. 52.
 Ter gelegenheid van Driekoningen:
Driekoningenbrood,
 extra fijne deliciae te 25 ct. p. stuk.
 Vraag de extra fijne
SAUCYSEBROODJES,
 dagelijks versch
 à 5 Cent per stuk.
 Met Driekoningen den geheelen dag versch Brood.
 Vergelijk prijs en kwaliteit onzer broodsoorten met die van andere Bakkers!

PNHC 06-01-1894

Tegen het a. s. Driekoningenfeest.
 Verkrijgbaar in diverse soorten
Driekoningen- of Gezelschapbrood,
 in verschillende prijzen.
 Alsmede ook verkrijgbaar op a. s. Donderdag **VERSCH BROOD.**
 Zich minzaam aanbevelend,
Gebr. SUIJLING,
 Machinale-Bakkerij „DE VOLHARDING”.

PNHC 06-01-1898

In 1889 verhaalt het dagblad De Tijd over het Driekoningenzingen in Brabant, zoals dat ongetwijfeld ook te 's-Hertogenbosch plaatsvond al eindigde daar het hier genoemde lied met andere zinnen, zoals hierboven verwoord.

— Volgens oud noordbrabantsch gebruik zingen de kinderen met het feest der H. **Driekoningen** in deze streken volgend algemeen bekende rijmpje:
Driekoningen, Driekoningen,
 Op mijnen nieuwen hoed,
 Mijn oude is versleten,
 Mijn moeder mag 't niet weten,
 Mijn vader heeft het geld
 Op den rooster zijn geteld.
 Tal van kinderen hoort men zoowel in huis als op straat dit refrein herhalen, terwijl elk kind een kaarsje in de hand houdt, als een herinnering aan de ster, die de drie Wijzen uit het Oosten naar Bethlehem riep.

De Tijd, 11-01-1889

In 1893 schrijft 'De Tijd' (29-03-1893) hoe de straten op Driekoningenavond 'bezaaid zijn met kinderen, die, merendeels onder geleide, verlichte lantaarns ronddragen, terwijl zij liederen zingen de Heilige Driekoningen ter eere....' Getuige het te 's-Hertogenbosch uitgegeven blad 'De Noord Brabanter' d.d. 8 januari 1896 was het ook toen hier niet anders:

De dag van gisteren getuigde wederom hoe sterk de oude Christelijke gebruiken hier ter stede nog ingeworteld zijn. Overal zag men toen toch groepen van kinderen met lichtjes rondgaan en voor de huizen zingen het door zijn kinderlijken eenvoud schoone lied uit de Middeleeuwen.

Daar komen wij aan met onzen lantaarn.
Wij zoeken den Heer en wij hadden hem zoo [gaarn.

Wij klopten al aan Herodes zijn deur
Herodes de koning kwam zelv'rs veur,
Herodes de koning sprak met een valsch hart:
Wie is er de jongste van drieën, zoo zwart?
Hij is er wel zwart, maar hij is er bekend,
Hij is de schoonste uit Moorenland.

In Moorenland is er zoo'n schoone stad,
Waar Maria met haar drie kindertjes zat
Maria, die moest er den berg beklimmen,
Daar hoorde zij de H. Driekoningen zingen,
De H. Driekoningen, die zingden zoo schoon,
Zij maakten van vreugde een gouden kroon.
Zeg sterre, gij moet er stille staan,
Gij moet er mede naar Bethlehem gaan.
In Bethlehem is er eene zoo schoone stad,
Waar Maria met haar drie kindertjes zat.

DNB 08-01-1896

Meer informatie over het Driekoningenzingen in 's-Hertogenbosch geeft ons het dagblad De Tijd in 1910:

Zoodra op Driekoningen het grootte daglicht is gedooft en de avond is ingevallen, komen uit honderden en honderden woningen, uit groote straten zoowel als uit slobjes en stegen, groepen en groepjes kinderen met veelkleurige ballonnetjes, die ze dragen aan een stok hoog boven de hoofdjes, en die op straten en pleinen een allerschilderachtigst effect opleveren door hun lichtend en bont gedein.

Dat zijn de zangertjes en zangeresjes van Driekoningen. Weldra scheiden zich de grootere groepen in groepjes van drie en drie, waarvan een wordt zwart gemaakt, aldus voorstellend de drie koningen uit het Oosten, van wie de zwarte die uit het Moorenland verbeeldt, die, geleid door de Ster uit het Oosten, kwamen om het Kindeke van Bethlehem te aanbidden.

De meesten dezer kindertjes hebben een papieren kroon op 't hoofd.

Zoo trekken ze van deur tot deur en wie op Driekoningenavond in 's Hertogenbosch komt, ziet ze bij honderden en honderden in lange sligten langs de woningen gaan, dragend hun bonte ballons, waarin een kaarsje helder brandt, en zingend hun aardige liedekens, die van geslacht op geslacht overgaan. Overal hoort men dan de zilveren stemmetjes weerklinken langs de huizen:

Daar komen wij aan met onze lanterre.
Wij zoeken den Heer en wij hadden hem zoo gerre ;
Wij kloppen al aan Herodes zijn deur,
Herodes, de koning, kwam zelv'rs veur.
Herodes die sprak met een valsch hart,
Wat ziet er de jongste van drieën zoo zwart ;
Hij is er wel zwart, maar hij is er bekend
Hij is de schoonste uit het Moorenland.
't Moorenland dat is er een stad
Waar Maria met haar klein Kindeke zat.
Maria, die moest er den berg opklimmen
Toen hoorde ze de heilige Driekoningen zingen ;

De heilige Driekoningen zongen zoo schoon
En vlochten van vreugde een gouden kroon.

Minder dichtterlijk zijn andere groepjes aangelegd, maar gelijk elk vogeltje zingt, zooals het gebekt is, zoo gaat het ook hier. Zij hebben op hun eenvoudig nasel melodietje de volgende woorden:

Driekoningen, Driekoningen
Geef mij een nieuwen hoed.
De oude is versleten,
Moeder mag het niet weten,
Vader is niet thuis,
Piep, zei de muis
Al in het zomerhuis.

Als ze hun liedje een paar maal herhaald hebben, krijgen ze het een of het ander, terwijl ze op sommige plaatsen met ledige handjes worden afgescheept, en trekken dan al maar weer met nieuwen moed verder.

De Tijd, 04-01-1910

In het boekje 'Jeugd in een Oude Stad' schrijft Carel Teulings over de stad rond 1875. In de passage over het Driekoningenfeest beschrijft hij de soort van lampions die men toen gebruikte.

vijf vetkerskes te halen bij Bartjes in het water- en vuurhuis.”

Alles werd op een draf aangebracht en moeder begon de aardappels uit te hollen, zodat het vetkaarsje er in paste.

„Waor zijn oew stukkes *) nou, dan zal ik er de puntjes aan snijen.”

Aan iedere stok werd een punt gemaakt om er de aardappel, waarin het kaarsje stond, op te steken; dan werd er grauw papier, en als ge 't mooi woudt hebben gekleurd papier, genomen en daarvan een soort zak gemaakt, die rond de aardappel en het kaarsje werd gespannen en onder de aardappel vastgebonden. De zak werd natuurlijk met iets versierd en wel door er verschillende ajours of dansende mannekes in te knippen en van de rand puntjes te maken. 't Geheel gaf een heel aardig transparant effect als het kaarsje brandde.

Men kreeg natuurlijk slechts een zeer primitieve vorm van lantaarn. De mooie ballons (lampions) waren duur en zeldzaam. Enkelen waren er die zo'n ballon hadden, welke dan meestal nog afkomstig was van de processie 's-Bosch-Kevelaer. Dat stond er met blauwe letters opgedrukt.

De bovenbeschreven vorm was zeer eigenaardig en deed denken aan de toortsen, die men uit sommige voorstellingen uit het Romeinse rijk nog wel ziet afgebeeld.

Uit 'Jeugd in een oude stad, Carel Teulings, 1951, (pagina 49/50)

Tekening van Herman Moerkerk in het gelijknamige boekje van Carel Teulings

In de loop van het begin van de 20^e eeuw zien we meer en meer toneelopvoeringen ter gelegenheid van Driekoningendag.

1918.

In 1918 neemt de R.K. Missievereeniging Sint Franciscus Xaverius het initiatief om van deze dag een missiedag te maken. Daarmee trachtte de vereniging een einde te maken aan de 'bedelarij' van het Driekoningenzingen langs de deur en meer zin te geven aan de inzameling voor een goed doel, namelijk de missie. De Commissaris der Koningin, mr. A. Baron van Voorst tot Voorst en de Bisschop van 's-Hertogenbosch, Mgr. A.F. Diepen maakten deel uit van het ere-comité. Spreker op deze avond is de dan bekende Pater Borromeus Greeve. De krant voorspelt: 'Niemand blijft thuis; deze naam bezit toovermacht'.

1919 Missiedag door de R.K. Missievereeniging Sint Franciscus Xaverius

1920. Optocht (propaganda-) georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'

De Missievereeniging voegt een propaganda-optocht toe aan haar Driekoningen-collecteactiviteit. Voor het eerst een georganiseerde Driekoningenoptocht door de stad.

1921. Optocht (propaganda-) georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'

De collectestoet wordt vergezeld door 'driekoningenzangers'.

1922. Geen activiteit met optocht

De weersomstandigheden lieten het niet toe om een optocht te organiseren

1923. Optocht (propaganda-) georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'

Driekoningen-collectestoet gaat weer door.

Op haar vergadering van 1 mei 1923 ontstaat er bij de 's-Hertogenbossche Kunstkring, het initiatief van enkele leden, waaronder Herman Moerkerk, Karel Azijnman en Hub van Rooij, tot het houden van een 'Driekoningenfeest' in 1924. De 's-Hertogenbossche Kunstkring, opgericht in 1893, bestond uit vooral Bossche kunstenaars die door middel van o.a. exposities het enthousiasme voor de kunsten en wetenschappen wenste te bevorderen.

1924. Optocht (nu met volwassen Driekoningen te paard en muziek) georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Prijzingen van Driekoningenlied in de Boterhal met aansluitend optocht, georganiseerd door de 's-Hertogenbossche Kunstkring.

Met het doel om 'dit stukje Bosch'leven', dat nooit verloren mag gaan', kracht bij te zetten organiseert de Kunstkring een Driekoningenavond voor de jeugd. Lieder worden verzameld en een wedstrijd uitgeschreven onder de koninkjes met betrekking tot uitdossing en uitvoering van het lied. Voor het zingen lied wordt gekozen voor de tekst van 'Daar komme wij aan met onze lantère' en dus niet voor het alombekende vooral Bossche lied 'Driekoningen...'. De tekst wordt, voorzien van muziek, afgedrukt in de PNHC van 5 januari 1924 terwijl de Bossche jeugd middels advertenties wordt uitgenodigd tot deelname.

KUNST EN LETTEREN.

Zaterdag-avond is te 's-Hertogenbosch een „'s-Hertogenbossche **Kunstkring**” opgericht.

De Vereeniging heeft ten doel: *a* het vormen van een teekencollege; *b* het houden van kunstbeschouwingen en tentoonstellingen; *c* het aankopen van nederlandsche kunstwerken; *d* het houden van kunstavonden, gewijd aan beeldende kunst, bouw-, toon- en letterkunde; *e* het onder de leden houden van verlotingen van nederlandsche kunstwerken; *f* het aanknoopen van betrekkingen met nederlandsche kunstvereenigingen.

Een dertigtal kunstenaars en kunstliefhebbers zijn reeds als leden of donateurs toetreden.

Het bestuur bestaat uit de heeren: A. J. A. Van Lanschot, tevens gekozen als voorzitter, Leon C. Bouman, B. J. Bouwmeester, J. Cornelissen, A. J. Derkinderen, H. Van der Geld, F. M. L. Kerkhoff, L. G. P. Max en P. M. Slager.

De Tijd 28-01-1893 oprichting 's-Hertogenbossche Kunstkring

Driekoningen 1924. 's-Hertogenbossche Kunstkring.

Deelnemers aan het Driekoningenfeest moeten hunne groepskaarten afhalen bij den heer

HUB. v. ROOIJ, Kapper, Schapenmarkt,

op Woensdag 19 December,

Donderdag 20 December,

Vrijdag 21 December van 9 uur vm. tot 5 uur nm.

Voor iedere GROEP VAN DRIE is slechts één genummerde kaart noodig.

45

PNHC 17-12-1923

Driekoningen 1924. 's-Hertogenbossche Kunstkring.

PROGRAMMA:

's middags half vijf:

samenkomst in de **BOTERHAL**,
ingang **MARKT** bij den „Paternoster”.

Prijszingen van 't Driekoningenlied.

's avonds zeven uur:

Prijsuitdeeling in de Boterhal, waarna korte optocht.

Het Huisgezin 19-12-1923

6 januari 1924. Driekoningenzingen, prijszingen in de Boterhal. Gehaal achterste rij de juryleden van de 's-Hertogenbossche Kunstkring. Op de voorgrond de 'koninkjes'. (Fotopersbureau Het Zuiden)

Zo'n 1500 kinderen doen mee aan de wedstrijd die in de Boterhal plaatsvindt. Een jury, bestaande uit leden van de 's-Hertogenbossche Kunstkring, onder leiding van Herman Moerkerk, beoordeelt de 'koninkjes' op hun uitdossing en lied. De kinderen worden getrakteerd op chocolade en de winnaars ontvangen mooie prijzen. Daarna trok men in een stoet door enkele straten.

De R.K. Missievereniging Sint Franciscus Xaverius organiseert op diezelfde dag, zoals de jaren daarvoor, een Driekoningentocht met collecte voor de missie waaraan deze keer tevens de 'Driekoningen te paard' zullen meetrekken. De stoet vertrekt om 17.00u vanaf de Fabriek van Goulmy en Baer, onder begeleiding het gelijknamige muziekkorps van de fabriek. Na een route door de stad, waarbij diverse kerstliederen worden gezongen, ontbindt de optocht bij de fabriek.

Nadat de missiestoet is ontbonden trekken de deelnemers aan het 'prijszingen' in de Boterhal, in optocht door enkele straten in de stad. Deze stoet wordt voorafgegaan door het 's-Hertogenbosch Harmoniekorps.

1925. Muzikale Driekoningen-collecteoptocht georganiseerd door de R.K.Missievereniging 'Sint Franciscus Xaverius' op zondag 4 januari. (Geen volwassen Driekoningen)

1926. In verband met de watersnood geen collectestoet van R.K.Missievereniging 'Sint Franciscus Xaverius'

1927. Geen activiteiten bekend.

1928. Geen activiteiten bekend.

1929. ("Evenals vorige jaren") Muzikale Driekoningen-collecteoptocht georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Nu een kleine stoet met volwassen Driekoningen te paard.

Stoet wordt voorafgegaan door een drietal edelknapen met goud, wierook en mirre. Een heraut met het vaandel van de missievereeniging met Koninklijk Muziekkorps Goulmy en Baer. Met een 20-tal knapen met lampions en collectebussen.

6 januari 1929. Driekoningenoptocht (Fotopersbureau Het Zuiden)

1930. Muzikale Driekoningen-collecteoptocht georganiseerd door de R.K. Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius' op zondag 4 januari. (geen volwassen Driekoningen)

Deze keer slechts een wagen met een ster en een wagen met grammofoonmuziek.

PNHC 4 januari 1930

1931. Geen Optocht door de missievereniging 'Sint Franciscus Xaverius': 'wegens de zeer bijzondere tijdsomstandigheden'. Hernieuwde actie van de 's-Hertogenbossche Kunstkring. (geen volwassen Driekoningen)

Wedstrijd van 'honderden' Driekoningen op de Vismarkt met jurering door leden van 's-Hertogenbossche Kunstkring. Daarna muzikale tocht door de stad met 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Daarna kindervoorstelling in theater Luxor. Hulp voor passende verlichting op de Vismarkt van de gemeente en van de Padvinders ("We kunnen ons in de toekomst geen Driekoningenfeest meer indenken zonder de hulpvaardigheid").

PNHC 31 december 1930

PNHC 5 januari 1931

6 januari 1931. Driekoningen rondom het beeld van Jeroen Bosch op de Markt. (Fotopersbureau Het Zuiden)

1932. Geen Driekoningentochten e.d.

1933. Geen Driekoningentochten e.d.

1934. Geen Driekoningentochten e.d.

1935. Geen Driekoningentochten e.d.

1936. Op initiatief van Hub.van Rooij organisatie door VVV waaruit Het Comité Driekoningen ontstaat. (Volwassen Driekoningen op paarden en drie 'miniatuur-collega's' op ponnies.

Samenkomst op de Parade om 16.00u. Eerst wandeling vanaf de Parade richting Concertgebouw, daar jurering en traktatie. Daarna naar de Markt voor de ontbinding. Toon van Balkom speelde Driekoningenliederen op het carillon. Deelname van zo'n 600 kinderen. Er vindt ook een verloting (25 cent per lot) plaats van twee aquarellen van de hand van Herman Moerkerk. Muzikale wandeling vergezeld van muziek van het 's-Hertogenbosch Muziekkorps en met begeleiding van de Verkenners. Regen was een spelbreker.

DRIEKONINGENFEEST 1936.
De volgende dames en heeren waren zoo welwillend zitting te nemen in de jury ter bewondering der **Driekoningengroepen** der Bossche jeugd.
Karel Azijnman, Voorzitter; Mevr. H. van Baer-Hoosmans; Ir. K. Bouman, H. J. M. Ebeling, Gerard Gerrits, Klaue, Herman Moerkerk, J. v. d. Mortel, Mevr. J. Rademaker, Mevr. P. Slager-Velsen.
De keuring dezer groepen heeft plaats in het Concertgebouw plm. half vijf nadat de honderdtallen **Driekoningen** gescorteerd door meerdere muziekcorspsen vanaf de Parade zijn gewandeld over Hinthamerstraat, Hinthamereinde, Muntel, Jan Heinstraat, naar het Concertgebouw.

PNHC 24 december 1935

DRIEKONINGEN 1936.
Voor de Bossche jeugd.
Beste jongens en meisjes,
Wij gaan **Driekoningenfeest** vieren. Wij doen dat, zooals Bosschenaren dat kunnen. Met hetzelfde leven en hetzelfde vuur, waarmee wij in Juli 1935 „Zingt hoezee nu Bosschenaren“ zongen.
Nu, vlak voor het feest een paar nuttige wenken:
Vier uur:
1e. Maandag a.s. zijn we allen, mooi verkleed, op de Parade. De heeren van het Comité en de Verkenners zijn er om den stoet op te stellen: gedraagt je naar hun aanwijzingen, dan loopt alles vlot van stapel.
2e. Dit is de wandeling, die we maken: Parade, Torenstraat, St. Josephstraat, Kardinaal van Rossumplein, Rückertbrug, Jan de la Barlaan, Duhamelplein, v. Noremoorgnstraat, Citadellaan, Van Tuldenstraat, Concertgebouw. Hier houden we halt, worden jullie getraceerd, en zit de jury gereed om te kijken, wie van jullie er het leukst uitziet.
Daarna verder: Orthenstraat, Vischstraat, Stationsweg (Noord), Stationsweg (Zuid), Kruisstraat, Postelstraat, St. Jorisstraat, Beurdsche straat, Peperstraat, Kerkstraat, Markt, Pensmarkt, Stadhuis, ontbinding.
3e. Het 's-Hertogenbosch' Muziekkorps met mijnheer Mar. Ogier zorgt voor muziek. Zingen jullie de liedjes, waarvan de tekst je verstrekt wordt, mede?
4e. Zorgt voor goede lantaarns, een doosje lucifers en een extra-kaarsje; dan blijft de optocht goed verlicht. Dus jongelui, tot Maandag vier uur. Veel, heel veel genoeg.
HET COMITE
DRIEKONINGEN 1936.

PNHC 4 januari 1936

6 januari 1936. Driekoningen op de Parade (Fotopersbureau Het Zuiden)

De laatste hand wordt aan het toilet der drie Koningen gelegd voor den **Drie-konigenoptocht**, welke Maandag te den Bosch werd gehouden

PNHC 7 januari 1936

1937. Geen grote Driekoningenoptocht.

Driekoningenfeest en –wedstrijd door Taxandriawijkvereniging. M.m.v. het jeugdkorps de ‘Mirleton Boys’. Weersomstandigheden slecht. Lampions met afbeeldingen van het vorstelijk bruidspaar.

1938. Geen grote Driekoningenoptocht.

Driekoningenactie met kleine optocht in de parochie Sint Jacob door het Kerstcomité. Inzameling t.b.v. de armen.

PNHC 8 januari 1938

1939. Geen grote Driekoningentocht.

Alleen optocht ten bate van de armen in parochie Sint Jacob.

PNHC 7 januari 1939

1939. Driekoningzingen. Foto Fotopersbureau Het Zuiden (Koll.Afd.Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1940. Geen grote Driekoningentocht.

6 januari 1940. (Fotopersbureau Het Zuiden)

DRIEKONINGENAVOND.

De kleinen gingen vol vertrouwen met hun lichtjes en verlangens rond, op zoek naar den Heer.

Het groepje van **Driekoningen** voor ons kantoor.

PNHC 8 januari 1940

1941. Geen Driekoningenzingen i.v.m. verduisteringsvoorschriften.

DRIEKONINGENAVOND.

Daor komme wij aon mit
onze lantère . . .

Men verzoekt van politioneele zijde er op te wijzen dat het **verboten** is om Maandagavond na zonsondergang met brandende lampions, lantaarns en soortgelijke lichtjes op den openbaren weg te verschijnen. Na zonsondergang gelden ook voor **Driekoningenvond** de gewone verduisteringsvoorschriften.

PNHC 4 januari 1941

1942. Driekoningenzingen vóór duister maar zonder lampions e.d.

De Tijd, 9 januari 1942

1943. Driekoningenzingen vóór duister.

1944. Geen Driekoningenactiviteiten gemeld.

1945. Driekoningenzingen langs huizen als vanouds. Groep van 50 klopt aan bij Bisschop Mutsaers.

1946. Driekoningentocht in de parochie van Sint Antonius van Padua met volwassen Driekoningen te paard. Organisatie door parochie en Markt-Pensmarkt Comité. Mèt volwassen Driekoningen te paard. Stoet trekt vanaf 17.00u vanaf de van Berckelstraat langs de Zuid-Willemsvaart. Voorop een ster. Halt houden en geschenken aanbieden bij een ingevallen huis aan de Gheert van Wouwstraat/Nemiusstraat waarvan een kerststal is gemaakt mèt beeldengroep. Daarna trekken de Koningen naar de Markt waar ze door bazuingeschal van 's-Hertogenbosch muziekkorps worden aangekondigd. Bezoek aan de kerststal met kribbe op de Markt waar geschenken worden aangeboden. Vanwege gure weer geen muziek van 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Collecte voor 'Den Bosch helpt Den Bosch' (voor de armen)

1947. Driekoningentocht georganiseerd door Markt-Pensmarkt Comité. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Start om half zes via de stationsbrug. Collecte voor de 'Bossche Stille Armen'. Route langs o.a. Stadhuis, Bisschoppelijk paleis en Gouvernement. Bij stadhuis wordt aangeklopt. Burgemeester wijst de koningen de weg naar de kribbe op de Markt. Bezoek aan kribbe voor geschenken. Weer is te koud, vroom dat het kraakte.

1948. Driekoningentocht georganiseerd door het Centrum-Comité. Met volwassen Driekoningen te paard.

Verzamelen bij Royal in de Visstraat. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

PNBC Het Huisgezin 3 januari 1948

PNBC Het Huisgezin, 7 januari 1948

1949. Driekoningentocht georganiseerd door het Centrum-Comité. Met volwassen Driekoningen te paard.

Verzamelen bij Royal in de Visstraat. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

Op Driekoningenavond 1949 knielden Melchior, Balthazar en Caspar neer voor het kribbeke op de Grote Markt te 's-Hertogenbosch.

Foto uit D.J.van der Ven 'Het carnavalsboek van Nederland', 2e druk. Pagina 35

1950. Driekoningentocht georganiseerd door het Centrum-Comité. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.30u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1951. Driekoningentocht georganiseerd door het Centrum-Comité. Mèt volwassen Driekoningen te paard. Door Polygoon film gemaakt.

18.45u Verzamelen bij Putters Havensingel. Dit keer is het niet toegestaan voor ouders om bij de kinderen te lopen, dit vanwege strubbelingen in 1950. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

Dit jaar ook te Orthen rondgang met jurering en muziek van de Orthense Harmonie, Met volwassen Driekoningengroep te paard vanuit de R.K. Jonge Boerenstand.

1952. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Loco-Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1953. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Loco-Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1954. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.00u Verzamelen bij Putters. Men mag niet meer aansluiten tijdens de tocht. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis, geen Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen. Verkenners helpen bij de organisatie.

1955. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.00u Verzamelen bij Putters. Men mag niet meer aansluiten tijdens de tocht. 'Duizenden keuningskes'. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis, en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1956. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

19.00u Verzamelen bij Putters. Men mag niet meer aansluiten tijdens de tocht. 'Duizenden keuningskes'. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Daarna naar Bisschoppelijk Paleis, en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1956. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

18.30u Verzamelen bij Putters. Men mag niet meer aansluiten tijdens de tocht. 'Duizenden keuningskes'. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Dit jaar geen Bisschoppelijk Paleis en Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1957. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Zaterdag. 18.00u Verzamelen bij Putters. Men mag niet meer aansluiten tijdens de tocht. 'Duizenden keuningskes'. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Eerst Bisschoppelijk Paleis en daarna Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1958. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Zondag 5 januari. Voor het eerst niet op 6 januari. 17.45u Verzamelen bij Putters. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Slecht weer, geen muziek en weinig koninkjes. Bisschoppelijk Paleis en daarna Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

*1958. Driekoningenzingen. Foto: Fotopersbureau Het Zuiden
(Koll. Afd. Erfgoed 's-Hertogenbosch)*

1959. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Dinsdag. 18.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan.. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Met Vughts Gemengd Koor voor het eerst. Eerst Bisschoppelijk Paleis en daarna Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1960. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Woensdag. 18.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Wethouder sluit aan.. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Eerst Bisschoppelijk Paleis en daarna Gouvernement. Ook nu slecht weer waardoor na het bezoek aan de Bisschop vele koninkjes afhaakten. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1961. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Donderdag. 18.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Burgemeester sluit aan.. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Eerst Bisschoppelijk Paleis en daarna Gouvernement. Ontbinden op Markt. Collecte voor de Stille Armen.

1962. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Zaterdag. 18.00u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Loco-Burgemeester sluit aan.. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Eerst Bisschoppelijk Paleis (deur bleef dicht. Bisschop Bekkers was er niet. en daarna Gouvernement. Ontbinden

op Markt. Collecte voor de Stille Armen. Optocht in de verdrukking. Sobere samenstelling met zo'n 100 kinderen. Slechte dag. Wel opleving in de wijken.

1963. Geen Driekoningentocht

1964. Driekoningentocht georganiseerd door het nieuwe Comité 'Bossche Folklore' (zelfde leden als van het Sint Nicolaascomité). Mèt volwassen Driekoningen te paard.

Zondag 5 januari. 16.30u Verzamelen bij Putters. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps naar het stadhuis. Kudde schapen en twee kamelen erbij. Burgemeester sluit aan.. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Gedicht door Moyses Bosch. Alleen Bisschoppelijk Paleis en daarna Casino voor traktatie. Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1965. Driekoningentocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen te paard.

16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps (helemaal achteraan in stoet) naar het stadhuis. Volgorde: Sterre, Kudde schapen en twee kamelen erbij en daarna de Drie koningen, dan ezels en koor van Sint Lucas 20 fakkeldragers aan weerszijden. Deelname loopt terug. Burgemeester sluit aan daarna Bisschoppelijk Paleis. Geschenken bij de kribbe in de stal op de Markt. Naar Casino voor traktatie. Boekenbonnen voor winnende koninkjes. Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1966. Geen Driekoningentocht vanwege 'barre weersomstandigheden'.

1966. Driekoningenzingen. Foto: Fotopersbureau Het Zuiden
(Koll. Afd. Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1967. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen te voet (geen paarden vanwege weersomstandigheden).

Zondag 8 januari. 16.30u Er worden 500 gratis lampions uitgereikt. Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps. Koningen met een kameel, een pony en een ezel (vanwege weersomstandigheden aantal dieren niet). Geen schapen. Met Schola Cantorum. Burgemeester sluit aan daarna Bisschoppelijk Paleis. Geschenken bij de kribbe in de stal bij de Sint Jan op de Parade. Naar Casino voor traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Veel sneeuw. Collecte voor de Stille Armen. Deelname valt tegen.

1968. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zaterdag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps. Met Schola Cantorum. Burgemeester sluit aan daarna Bisschoppelijk Paleis. Geschenken bij de kribbe in de stal bij de Sint Jan. Beroep gedaan op kinderen uit de buitenwijken. Ongeëvenaard succes: 700 kinderen. Naar Casino voor traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Veel sneeuw. Collecte voor de Stille Armen.

1969. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen kamelen.

Zaterdag 4 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Met muziek van het Koninklijk 's- Hertogenbosch Muziekkorps in drie groepen gesplitst. Met Schola Cantorum. Stoet met herders te paard, grote ster, herders met geschenken, twee kamelen, kudde schapen, fakkeldragers. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door de plebaan. Nieuwe bloei van de optocht: 1000 kinderen. Traktatie bij verlaten kerk door de Driekoningen zelf. Prijsuitreiking voor 100 deelnemers. Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1969. Driekoningenintocht. Foto: Felix Janssens (Koll.Afd.Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1970. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen en kamelen.

Zaterdag 3 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Gratis lampions bij kramen op Loeffplein. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Stoet met herders te paard, grote ster, herders met geschenken, twee kamelen, kudde schapen, fakkeldragers en rijvereniging uit Rosmalen. Pijnlijk incident: plebaan van Susante legde muziekkorps en kinderen het zwijgen op i.v.m. het zingen van het oude Bossche Driekoningenlied dat té profaan was en ontwijding van de Sint Jan betekende. Daardoor ging het feest als een nachtkars uit. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1971. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag (voor het eerst) 3 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. En ster. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. . Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1972. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 2 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. En ster. Hulp van verkenner. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door kapelaan van Hoof en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. 120 prijzen. Ontbinden op de Parade. Collecte voor de Stille Armen.

1973. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 7 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen uit Berlicum. Rosmalense rijvereniging. En ster. Deelname van 900 kinderen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door kapelaan van Hoof en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. 120 prijzen. Ontbinden op de Parade. Driekoningen gaan ook na afloop naar Groot Ziekengasthuis.

1974. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

(autoloze)Zondag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan Lunter en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte stille armen.

1975. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 5 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen uit Oirschot. sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door wnd. plebaan Stolker en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteeg. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte stille armen. Na afloop ontvangst van de Koningen in Bisschopshuis.

1976. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 4 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen uit Oirschot. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst plebaan en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteeg. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte stille armen. Na afloop ontvangst van de Koningen in Bisschopshuis. Minder druk.

1977. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 2 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen uit Oirschot. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteegh. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte stille armen. Iets drukker.

1978. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 8 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteegh. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte voor vernieuwing kerststal Sint Jan.

1979. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 8 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteegh. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Collecte als kerstgave aan plebaan.

1980. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan in de Kooromgang (als gevolg van restauratie Sint Jan).

Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Zanggroep van Cor Versteegh. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade.

1981. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade.

1982. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 3 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. En twee Engelse groepen en groep uit Bosch en Duin. Wethouder v.d.Eerenbeemt sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst door plebaan vd Camp en Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. 450 kinderen

1983. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 2 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst o.a. Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade.

1984. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen. Nieuwe Driekoningen (de zonen van de oude)

Zondag 8 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst Bisschop Bluijssen. Optreden 's-Hertogenbosch Mannenkoor. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Belangstelling groter

1985. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst Bisschop Bluijssen. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Minder massaal. Snijdende kou

1986. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 5 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst plebaan v.d.Camp en

Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Grote belangstelling, slecht weer.

1987. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 4 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Belangstelling groter dan normaal. Verregende optocht.

1988. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 3 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Minder massaal door o.a. geldgebrek. 300-400 kinderen. Guur weer.

1989. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 8 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Nu voldoende geld, bijdragen van Horeca. 800 kinderen.

1989. Driekoningenintocht. Foto: Felix Janssens (Koll.Afd.Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1990. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 7 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Meer kinderen dan ooit. Goed weer.

1990. Driekoningenintocht. Foto: Felix Janssens (Koll.Afd.Erfgoed 's-Hertogenbosch).

1991. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 6 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade.

1992. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen.

Zondag 5 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. 600 kinderen.

Driekoningen 1992. Foto Felix Janssens (Koll. Afd. Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1993. Driekoningenoptocht georganiseerd door het Comité 'Bossche Folklore'. Mèt volwassen Driekoningen op kamelen. (hilariteit omdat een van de Koningen er moeilijk op kon)

Zondag 3 januari. 16.00u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokers als herders. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan . Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade. Geen subsidies etc. weinig bijdragen van derden ook niet van middenstandsondernemingen, zagen er weinig heil meer in. 1000 deelnemers. Barre Koude. Laatste jaar van Marianne Keser als voorzitter.

1993. Driekoningenintocht. Foto: Felix Janssens (Koll.Afd.Erfgoed 's-Hertogenbosch)

1994. Driekoningentocht georganiseerd door de nieuwe Stichting Intocht Driekoningen. Mèt volwassen Driekoningen op kamelen

Zondag 2 januari. 16.30u Verzamelen bij Burgemeester Loeffplein. Gratis lampions. Met muziek van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Muziekkorps. Herders en schapen. CV De Jokkers als herders. Optreden van de Oude Schuts. Burgemeester sluit aan, naar de Sint Jan. Geschenken bij de kribbe in de stal in de Sint Jan. Ontvangst plebaan v.d.Camp en Bisschop Terschure. Bij uitgang kerk: traktatie en prijsuitreiking. Ontbinden op de Parade.

OVERZICHT ORGANISATIES VAN DE STEDELIJKE OPENBARE DRIEKONINGENTOCHT, 1918-HEDEN

1918-1921 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht

1922 Geen optocht

1923 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht

1924 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht. Mèt volwassen Driekoningen 's-Hertogenbossche Kunstkring. Prijszingen mèt korte wandeling

1925 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht

1926-1928 Geen optocht

1929 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht. Mèt volwassen Driekoningen

1930 R.K.Missievereeniging 'Sint Franciscus Xaverius'. Missieoptocht.

1931 's-Hertogenbossche Kunstkring. Prijszingen mèt korte wandeling

1932-1935 Geen optocht

1936 Comité Driekoningen van VVV. Mèt volwassen Driekoningen. Prijzen voor mooiste groepen.

1937-1945 Geen optochten

1946 Parochie van Sint Antonius van Padua i.s.m. Markt-Pensmarkt Comité. Mèt volwassen Driekoningen.

1947 Markt-Pensmarkt Comité. Mèt volwassen Driekoningen.

1948-1951 Centrum-Comé. Mèt volwassen Driekoningen.

1952-1962 Comité Groot Zakencentrum. Mèt volwassen Driekoningen.

1963 Geen optocht

1964-1965 Comité 'Bossche Folklore' (zelfde leden als van het bestaande Sint Nicolaascomité). Mèt volwassen Driekoningen.

1966 Geen optocht

1967-1993 Comité 'Bossche Folklore' (zelfde leden als van het bestaande Sint Nicolaascomité). Mèt volwassen Driekoningen.

1994-heden Stichting Intocht Driekoningen.

